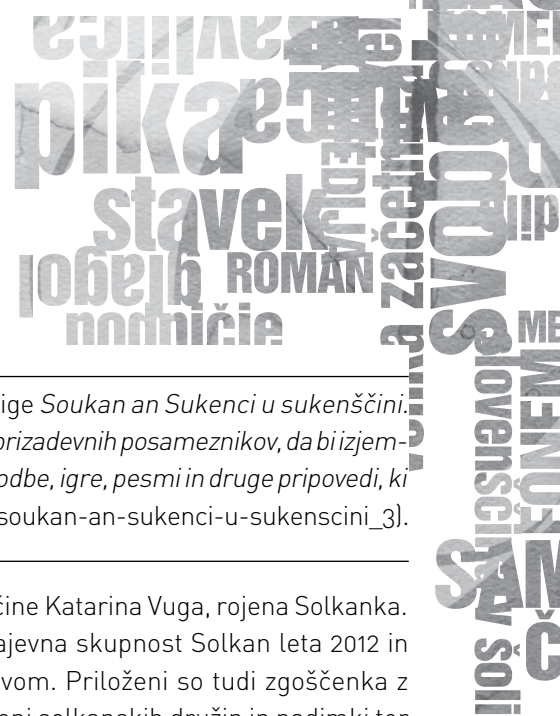

Sonja Žežlina, Šolski center Nova Gorica, Gimnazija in srednja zdravstvena šola

IZTRGANO IZ POZABE S KNJIGO *SOUKAN AN SUKENCI U SUKENŠČINI*

▾ Zbornik *Soukan an Sukenci u sukenščini* avtorice Katarine Vuga je pomemben prispevek v zakladnici del, ki se ukvarjajo z narodnim blagom in narečji. Članek predstavlja večplastnost tega dela. Ogradnje članka je predstavitev zbornika na spletni strani KS Solkan, ki zajame vse ponujene vidike in raznovrstne poglede na knjigo.

»Ohranjajmo sukenščino« pozivajo na spletni strani KS Solkan¹ ob predstavitvi knjige *Soukan an Sukenci u sukenščini*. Zbornik, »ki prinaša izbor zanimivih besedil z zvočnimi posnetki, je nastal v iskreni želji prizadevnih posameznikov, da bi izjemna solkanska govornica ne utonila v pozabo; da bi jo še naprej gojili in v njej ustvarjali zgodbe, igre, pesmi in druge pripovedi, ki bodo vpisane v živost slovenskega jezika.«² (http://www.solkan.si/o-solkanu/knjiga-soukan-an-sukenci-u-sukenscini_3).

Avtorica zbornika je profesorica slovenščine Katarina Vuga, rojena Solkanka. Knjigo (v obsegu 84 strani) je izdala Krajevna skupnost Solkan leta 2012 in je bogato opremljena s slikovnim gradivom. Priloženi so tudi zgoščenka z zvočnimi posnetki, karta z domačimi imeni solkanskih družin in nadmiki ter solkanski mizarski in kmečki besednjak. Kot dodatek vsemu naštetemu je nastal v letu 2013 še zapis (zgoščenka in besedilo) o solkanskem slikarju in posebež Jožetu Srebrniču - Pepetu Berzonu. Pri ustvarjanju sta ji pri-skočila na pomoč govorca na posnetkih Jernej Zavrtnik in Ana Zavrtnik Ugrin. Zbornik je razdeljen na poglavja, ki so najpogosteje naslovljena kar z vzdevki. V zadnjih dveh poglavjih sta (po posameznih podtemah) predstavljena mizarski in kmečki besednjak.

Knjiga je nadgradnja zbornika *Jako stara vas na Goriškem je Solkan* (2011), ki je nastal ob tisočletnici prve omembe kraja. V njem je prikazana zgodovina kraja z natančnimi zgodovinskimi predstavitvami, podatki in drugim gradi-vom (dokumenti, fotografije).³ V knjižici *Soukan an Sukenci u sukenščini* pa je Solkan predstavljen z narečnimi pripovedmi in žlahtno domačo govornico, ki poleg informacij nosi v sebi duha neke dobe, občutek silne, a rahločutne povezanosti s preteklostjo in ljudmi, ki so jo ustvarjali.

¹ V predstavitvi zbornika na spletni strani KS Solkan so zajeti vsi vidiki o zborniku, na katere sem želela v članku opozoriti, zato je ta spletna predstavitev ogradje pričujočega prispevka.

² Vsi citati so iz besedila na spletni strani KS Solkan. V prispevku so zato, da osvetlijo nekatere podteme iz zbornika.

³ O Solkanu in njegovi preteklosti nastajajo sicer številni strokovni zapisi, veliko (tudi ljubiteljskih) zgodovinarjev želi dodati svoj delež v poznavanju zelo bogate zgodovine kraja. Tudi z jezikovno podobo kraja so se ukvarjali že mnogi. Pomembno vlogo sta pri tem ves čas imela solkanska osnovna šola in župnijski urad. Znanja je učiteljica Marica Černe, ki je zbirala solkansko besedišče in spodbujala nastajanje skečev v domačem jeziku. V letu 2010 je učiteljica razrednega pouka na OŠ Solkan Lidija Abramič zagovarjala diplomsko delo z naslovom *Odzivi učencev na solkansko ljudsko slovstvo* (mentor dr. Igor Saksida). Že pred tem so za svoje diplomsko delo izbrale solkanski govor slavistke Maja Bratuž, Ilka Češnovar, Marjeta Živec in Maja Nemeč.

V zborniku v zgodbah spoznamo posamezne dele Solkana (Gorišček, Plac, Žabji kraj, Dolenji konc), nosilce obrti (predvsem mizarje – kar 119 mizarskih delavnic je naštel gospod Jožko Markič), kmete (avtorica zbornika današnje kmete predstavi s samostojnimi zgodbami, manjše samo omeni, v pripovedih spregovori o solkanskem radiču kot svojevrstni posebnosti ter o pridelovalcih vina), pomembnejše gostilne, prodajalne, skratka vse, kar je v času brez medmrežja oblikovalo družabno, družbeno, družinsko življenje in življenje posameznikov. Besedilom je avtorica dodala še slovarček kmečkega in mizarskega izrazja. Besede za slovar je začel zbirati Bruno Zavrtanik, mizarski besednjak je dopolnil Jožko Markič, kmečkega pa Jernej Zavrtanik. Besedila so najprej izhajala v publikaciji *1001 – solkanskem časopisu*, in sicer od leta 2004 do leta 2012, nato pa jih je Katarina Vuga sklenila zbrati v knjižni obliki.

»Sukensčina obstaja toliko časa, kolikor obstaja naš kraj Solkan, torej več kot tisoč let. Slovenci smo knjižni jezik dobili šele 550 let kasneje, torej je bila sukensčina do takrat v domačem okolju edina govorica vsakdanjega sporazumevanja.« (prav tam)

Katarina Vuga v zborniku predstavi solkanski govor v predgovoru in s tem bralcu olajša branje, ki bi bilo sicer zelo zahtevno. Solkanski govor sodi v primorsko narečno skupino, natančneje v kraško narečje. Sodi med severno-zahodne kraške govore. Proti severovzhodu prehaja ta govorica v rovtarsko narečje (Čepovan), proti zahodu v briško in druge obsoške govore, na drugo stran pa v vipavski govor. Solkanski govor je nekako na prepihu. Kraško narečje ima dinamično naglaševanje, tonemskega ne pozna. Ne pozna niti kolikostnih razmerij med samoglasniki. Naglašeni samoglasniki so praviloma dolgi, ki se lahko reflektirajo kot eno- ali dvoglasniški sistemi. Solkanski govor pozna različne naglasne variante, nima pa mešanega naglasnega tipa. Zelo je prisotna vokalna redukcija. Najočitnejši glas je polglasnik, ki je lahko refleks za praslovanski *ě* (jat), *ę* ali *ā*. Zelo tipična je t. i. sprememba a-ja v polglasnik (*măčka, funtəna, məslo*). Prav pri tem je v solkanskem govoru nekaj besed, ki odstopajo od osnovnega pravila, saj naj bi do tega prišlo v vseh glasovnih družjenjih z m oz. n. Ena takih je beseda *mama* (Logar 1955). Pri obnašanju soglasniških glasov se ne razlikuje bistveno od govorov v bližini: soglasniški sklopi se v glavnem ohranjajo, nekateri soglasniški glasovi se preoblikujejo (*kjer – čjer*). Tipična je izgovorjava g-ja, ki je izgovorjen kot grlov zapornik. Izrazita je izgovorna premena po zvonečnosti v izglasju. Raba predloga *s/z* je dosledno kot *səs/səz*.

Avtorica zbornika se ni odločila za transkripcijo v slovenski fonetični pisavi, saj je ta za branje preprostemu bralcu prezahtevna. Etimološko-zgodovinski oz. glasoslovno-pravopisni princip bi branje širokemu krogu otežil, če ne kar onemogočil. Tudi tako se mora bralec na zapis privaditi. Če bi upoštevala strokovno zapisovanje g-ja, ki se izgovarja s pridihom, zamolklo, globoko v grlu, bi morala uporabiti znak **ɣ**. Za lažje branje je ohranila zapis g. Zapis se v veliki meri sklada s knjižnim zapisom. Besedila v čisti fonetični transkripciji se tako od knjižnega zapisovanja fonemov razlikujejo le z zapisovanjem polglasnika in naglašene polglasnika. Pomembno znamenje je tudi opuščaj. Apostrof je znak za izpuščeni samoglasnik (*se je - s'je*). Zapisana naglasna znamenja kažejo mesto poudarka, ne pa načina izgovorjave. Postavljena so na tiste besede, ki se v izgovorjavi bistveno razlikujejo od zborne govorice.

Oblikoslovno se govor ne razlikuje veliko od drugih v tej narečni skupini. Svo-
jilnih pridevnikov ta govorica ne izpeljuje (*Tončetov – ot Tončeta*). Edninska
tožilniška končnica pri samostalnikih ženskega spola je -u namesto -o (*za*
mamo – za mamu). Značilna (posebna) je uporaba zaimka *soj* (*svoj*) za *njegov*:
»*Je šou na soj pogreb*« ter besede *nazaj* v pomenu *spet, ponovno*: »*Ona je*
nazaj rodila.« (Žežlina, 1993) Besedišče izvirnega govora vsebuje veliko besed,
ki izvirajo iz italijanskega jezika, iz nemščine in tudi furlanščine.

Zagotovo bi bilo vredno poiskati in obdelati tudi ledinska imena, ki povedo
veliko tako o glasovni, oblikovni kot tudi besedoslovni podobi krajevnega
govora. V zborniku je le nekaj takih imen.

»*Raziskovalci slovenskega jezika, ki preučujejo narečja, poudarjajo, da se*
lahko posameznik v narečju izraža z vso polnostjo. So del narodove bogate
kulturne in jezikovne dediščine ter samobitnosti in si zaslužijo skrbno za-
pisovanje in raziskovanje. Odrasli se moramo zavedati, da je v domačem
okolju narečje najbolj naravna govorica, šola pa naj ga v svoji lokalni sredini
umesti tudi v učni program. Z vsem tem ohranjamo umetniško in duhovno
narodovo bogastvo in ga prenašamo na mlade rodove. Mladi so sicer vse
bolj pod vplivom površne, grobe govornice medijev in vdora tujih jezikov v naš
vsakdanjik, vendar še vedno dovolj občutljivi za domačo govornico.« (prav tam)

Nastajanje besedil in besednjaka za knjigo *Soukan an Sukenci u sukenščini*
se razlikuje od večine podobnih v načinu pridobivanja gradiva za objavo. Ka-
tarina Vuga kot rojena govorka solkanščine ni iskala nabora besed z vprašal-
nicami za narečne atlase ali s slikovnim gradivom, kar je pogosto pri iskanju
narečnih leksemov. Tudi informanti niso bili tipični, da bi torej zgolj odgovar-
jali na zastavljena vprašanja, dialektološki prepis pa bi temu sledil. Besedila
izražajo poleg pravega poznavanja tako jezika kot opisovane stvarnosti tudi
globoko spoštovanje do vsega prikazanega, zbudjenega iz spanca preteklega
v opomin in zavedanje sedanjega. Začutimo lahko rahlo nostalgijo po časih,
ki jih ni več, po ljudeh, ki so nosili v sebi neko drugačnost, ki so si upali biti
samosvoji in so se zapisali v spomin zaradi svoje edinstvenosti: besed, dejanj,
pojave. Eden takih je bil zagotovo tudi Pepč Koltič, ki je za Radio Koper v
prvih letih delovanja povedal tisto znano: »*Məčka je nesla məslo po Sukəni*
an ga je pustila na funtəni«, tisto, ki še danes najlepše oriše duh solkanske
govornice. Takih posebnežev je bilo v Solkanu še veliko. Prav zaradi njih je to
poseben kraj. Prav zaradi njih, zaradi vsega, kar smo z njimi doživeli, o njih
in od njih slišali, je poseben tudi zbornik *Soukan an Sukenci u sukenščini*.
Pogosto se sprašujemo o tem, ali narečja izginjajo ali se zgolj spreminjajo. Pri
solkanskem govoru gre zagotovo tudi za sociolingvistični vidik spreminjanja
narečne govornice. Najprej je v letih po 2. svetovni vojni v življenje Solkancev
posegla meja, ki je prekinila interference iz italijanščine. Z gradnjo mladega
mesta Nove Gorice je prišlo do priseljevanja, kar je tudi močno spremenilo
naravo sporazumevalnega jezika. Od prave narečne govornice so se ljudje vse
bolj umikali v pokrajinsko-pogovorni jezik. Pomembno vlogo je imela tudi
industrializacija, saj je s spremembo načina dela šlo v pozabo tudi veliko
besed za poimenovanje predmetnosti na posameznem področju obrti (npr.
mizarstvo). Zbornik o tem ne spregovori. Ohranjati želi preteklost v spominu
ljudi, iztrgati pozabi besedišče, zgodbe, pa tudi ljudi in duh časa, zato ima
poleg jezikovne tudi etnološko razsežnost.

»Pred leti je stekla akcija upornih Solkancev, da je kraj Solkan spet pridobil svoje ime. Tudi prihodnost sukenščine je odvisna od vseh nas – zavednih Solkancev.« (prav tam)

Zbornik je prvi korak v akciji Solkancev za ohranjanje solkanščine. Prvi korak, ki je običajno najtežji in najpomembnejši. Katarina Vuga s sodelavci oblikuje pobude za nove korake. Najprej so preverjali odzive na zbornik z anketo na spletni strani KS Solkan. Sledile so številne predstavitve zbornika širši javnosti, predvsem domačinom in vsem, ki so s krajem povezani, v maju tudi članom Slavističnega društva Nova Gorica. Avtorica je želela popularizirati skrb za ohranjanje narečne govorice in vzbuditi ponovno zanimanje šolnikov. Ob predstavitvi je že napovedala nadaljnje dejavnosti na tem področju. Tako je Literarni klub GOvoRICA v sodelovanju z Goriško knjižnico Franceta Bevka razpisal v letošnjem letu 1. natečaj za humorno kratko prozo v eni od krajevni govoric (širše) Goriške. Tako želijo nadaljevati pot ozaveščanja o pomenu narečne govorice za celosten razvoj človeka. Brskanje po preteklosti se srečuje s sodobnim. To je garancija za uspeh: v vsakogar je vsajeno hrepenenje po lepem, vzvišenem, vsak je malo nostalgik in sleherni želi biti srečen tudi tu in zdaj. Vse te razsežnosti zajema jezik domače hiše.

Viri in literatura:

- http://www.solkan.si/o-solkanu/knjiga-soukan-an-sukenci-u-sukenscini_3, datum vstopa 10. 9. 2013.
- Logar, Tine: Zanimiv problem iz solkanskega govora. Slavistična revija, leto 1955, letnik 8, št. 1–2, str. 39, 40, Ljubljana.
- Jako stara vas na Goriškem je Solkan, zbornik ob tisočletnici omembe kraja, KS Solkan, 2001, KS Solkan.
- <http://www.solkan.si/solkanski-casopis/elektronski>, datum vstopa 19. 9. 2013.
- Vuga, Katarina. Soukan an Sukenci u sukenščini. Solkan 2012, KS Solkan.
- Žežlina, Sonja. Seminarska naloga pri predmetu Dialektologija, mentorica dr. Zinka Zorko, 1993.